

IMPERSONALISEERITUD IMPERSONAAL KUI KONSTRUKTSIOONITASANDI GRAMMATISATSIOON¹

VIRVE-ANNELI VIHMAN

Annotatsioon. Artiklis käsitletakse üht pealtnäha anomaalset konstruktsiooni eesti keele tegumoesüsteemis, mida paljud emakeelsed kõnelejad peavad grammatiliseks, kuid milles näikse olevat ühte sulanud kahe erineva konstruktsiooni omadused. Sellel konstruktsioonil on rohkem süntaktilisi argumente kui predikaadi semantiline struktuur võimaldaks. Kõnealune tarind, impersonaliseeritud impersonaal, on seotud impersonaaliga, kuid jääb grammatika äärealasse. Kui impersonaali liitaegades esineb abiverb ühildumata kujul, ainsuse 3. isiku vormis, siis impersonaalne impersonaal liidab abiverbile impersonaali tunnuse, sedakaudu justnagu tuues konstruktsiooni sisse uue impersonaalse argumendi, ehkki kõik selle konstruktsiooni argumendipositsioonid on juba täidetud. Artiklis käsitletakse seda tarindit kui konstruktsioonitasandi grammatisatsiooni ja impersonaalse tegevussubjekti semantilise pleekimise tulemust. Kuna agentiivse impersonaali liitajavormid langevad kokku osa mitteagentiivse passiivi vormidega, siis on impersonaalne tarind oma tegevussubjekti osas semantiliselt pleekinud. Järeldatakse, et impersonaalne impersonaal kujutab endast katset taastada impersonaali liitaegades tegevussubjekti vahepeal nõrgenenud kohalolu ning impersonaali topeltmarkeering toimib teatud liiki ühildumisena.

Võtmesõnad: tegumood, impersonaal, passiiv, semantiline pleekimine, grammatisatsioon.

¹ Tänan professor Mati Erehtit väga asjatundliku tõlke ning kasulike ettepanekute ja soovitude eest. Samuti tahaksin tänada retsentsenti heade nõuannete eest ja Suurbritannia ESRC-nõukogu (Economic and Social Research Council), kelle toetuse abil (*postdoctoral fellowship award* PTA-026-27-0076) sain seda tööd 2004. aastal alustada.

1. Sissejuhatus. Tegumood eesti keeles

Eesti keel on rikka tegumoesüsteemiga keeli. Kõneleja kasutada on mitmeid võimalusi verbi valentsi vähendamiseks: impersonaal, personaalne passiiv, antikausatiiv ning üldisikuline² ehk geneeriline tarind. Olen vaadelnud mujal (Kaiser ja Vihman 2007) nende tarindite tagandatud argumentide tõlgendusvõimalusi, mis näikse tulenevat konstruktsioonist endast, kus nad esinevad, mitte argumentide nullvormistusest.

Käesolevas kirjutises keskendun ainult impersonaalile ja passiivile ning nende koostoimele tarindis, mida ma nimetan impersonaliseeritud impersonaaliks. Nii impersonaal kui ka passiiv kahandavad verbi valentsi semantiliste argumentide sidumisel süntaktiliste argumentidipositsioonidega ja on seega kanoonilised tegumoetarindid³ (Klaisman 1991, Siewierska 1984). Vaatlen siin impersonaali ja passiivi (osalise) morfoloogilise kokkulangemise üht omapärast tagajärge, nimelt alternatiivse tegumoetarindi – impersonaliseeritud impersonaali – kujunemist. Keelekorralduslikult on seda tarindit peetud mittegrammatiliseks, kuid ometi kasutatakse seda tänapäeva eesti keeles nii kirjalikult kui ka suuliselt ning paljud tava-kõnelejad käsivad seda vastuvõetava tarindina. Impersonaliseeritud impersonaali kasutus on seletatav impersonaali semantilise pleekimisega, mille on põhjustanud impersonaali ja passiivi paradigma sünkretism, ning impersonaalitunnuse korduskasutus impersonaali liitaegades on käsitatav teatud tüüpi ühildumisena.

Järgmises jaotises kirjeldatakse eesti keele põhilisi tegumoekonstruktsioone – impersonaali ja personaalset passiivi. Jaotises 3 esitletakse tarindeid, mis ühendavad omavahel impersonaali ja personaalse passiivi, nimelt impersonaliseeritud passiivi ja impersonaliseeritud impersonaali, ning vaadeldakse impersonaliseeritud impersonaali analüüsil esinevaid raskusi. Jaotises 4 üritatakse analüüsida impersonaliseeritud impersonaali argumentstruktuuri kaudu. Jaotises 5 heidetakse selline analüüs kõrvale ning seletatakse impersonaliseeritud impersonaali argumentstruktuuri

² Soome lingvistikakirjanduses on üldiselt kasutusel termin *nollapersoon* (nt Laitinen 1995, Löflund 1998, Hakulinen jt 2004), samal ajal kui Erelt jt (1993: 227) on kasutanud *üldisik* ja kõnealuse konstruktsiooni nimetamiseks terminit *üldisikuline*.

³ Käesolev artikkel ei käsitle impersonaali moodustamise teoreetilisi küsimusi, kuna need ei mõjuta siinseid järeldusi. Lähtun rolli- ja referentsigrammatika tegumoekäsitlusest (vt Van Valin & LaPolla 1997: 294-302), lähemalt olen käsitlenud impersonaali ja passiivi moodustamist mujal (nt Vihman 2004a, 2004b).

vastuolu grammatisatsiooni ning pleekimise abil. Jaotis 6 esitab lisaargumendi semantilisel pleekimisel põhineva analüüsi kasuks.

2. Impersonaal ja passiiv

See jaotis tutvustab vaadeldavaid tegumoekonstruksioone – impersonaali ja personaalset passiivi – ning näitab, milles seisneb nende erinevus. Nende konstruksioonide loogilise struktuuri formaalse analüüsi kohta rolli ja referentsi grammatika termineis vt Vihman (2004a).

2.1. Impersonaal

Eesti impersonaalil puudub eksplitsiitne subjekt ning impersonaal ei eduta patsienti (Rajandi 1999). Impersonaalset argumenti väljendatakse verbi muutevormidega, mis erinevad vastavatest aktiivvormidest. Implitsiitse argumenti prototüüpne referent on inimene, agentiivne, mitmuslik ja geneeriline, kusjuures selle identiteet on konkreetse teksti väline (vt Shore'i 1988 iseloomustust eesti impersonaalile väga lähedase soome keele impersonaali kohta). Verbi leksikaalne tähendus jääb impersonalisatsioonis muutumatuks. Impersonaali leksikaalne leviala on eesti keeles väga lai, see on kasutatav ka modaal- ja koopulaverbide ning isegi mitteakusatiivsete verbide⁴ puhul.

(1a) juuakse ja laaberdatakse⁵

(1b) kadunud auto leiti kraavist⁶

Impersonaalset argumenti tõlgendatakse alati tuumargumendina ning vähemalt osa subjektikriteeriumide seisukohast toimib see nagu lause alus (vt Blevins 2003, Kaiser ja Vihman 2007), ehkki anafoorne viitamine impersonaalsele argumentile on piiratum kui eksplitsiitsele subjektile. Impersonaali on käsitletud nii primaarselt aktiivse tarindina (Blevins 2003, Erelt 2003, Rajandi 1999, Vihman 2004b) kui ka passiivse tarindina (Erelt

⁴ Mitteakusatiivseteks verbideks nimetatakse intransitiivseid verbe, mille subjektiks ei ole tegevussubjekt (Perlmutter 1978, Van Valin 1990, Levin & Rappaport-Hovav 1994). Eesti keeles peetakse mitteakusatiivseteks nt verbe *jääma*, *kaaluma* (vt Torn 2002, kes käsitleb mitteakusatiivsete verbide ja impersonaali seoseid eesti keeles), *kukkuma* (Tamm 2003).

⁵ www.sisalik.ee/~janek/raffas/ihuhing.html

⁶ Postimees 27.05.99.

et al. 1997; soome keele puhul Manninen ja Nelson 2004). Implitsiitse argumendi tõlgendus võib varieeruda nii üldisusastmelt – geneeriliselt spetsiifilisele, semantilisel rollil – tegevussubjektilt (*actor*) tegevusobjektile (*undergoer*) kui ka agenttiivsuse poolest (Chierchia 1995, Koenig 1999). Referendil on siiski alati inimtõlgendus ning seega teatud määral tähendussisu. Samuti saab sellele anaforselt viidata refleksiivide ja retsiprookidega (Kaiser ja Vihman 2007) ning on muidki tõendeid tema osalemise kohta diskursuses.

2.2. Personaalne passiiv

Personaalne passiiv on seevastu „degradeeriv” konstruktsioon, kus tegevussubjekt on taandatud Ø-ks. Tema sisendiks saavad olla ainult transitiivsed verbid. Tegemist on perifrastilise tarindiga, milles verbi esindab abiverb *olema* ja sihilise täisverbi passiivi mineviku partitsiip. Tegevusobjekt on ülendatud (*promoted*) subjektiks, nagu nähtub nominatiivi käändest, abiverbi ühildumisest ning subjekti süntaktilisest käitumisest. Personaalset passiivi illustreerib näide (2). Alandatud tegevussubjekti võib fakultatiivselt väljendada obliikvafraas (vt siiski Nemvalts 1998).

(2a) aare oli tõesti hästi peidetud⁷

(2b) trellid olid peidetud puust aknaraamide sisse⁸

Personaalsel passiivil on resultatiivne ning staatiline, sündmuse tulemusseisundile fookustatud tõlgendus. Siiski on see verbiline passiiv. Seda näitab võimalus lisada passiivitarindisse aja- ja viisiadverbiaale (nt *hoolikalt*, *meelega*), mis viitavad pigem sündmusele kui tegevusobjekti tulemusseisundile, samuti võimalus väljendada mitmesuguste obliikvafraaside abil tegevussubjekti (Rajandi 1999, Kaiser ja Vihman 2007).

2.3. Impersonaali ja passiivi eristamine

Tabelist 1 nähtub, et eesti keele impersonaali ja passiivi paradigmat on teatud ulatuses sünkreetilised. Perifrastilised vormid (passiivi lihtajad ja impersonaali liitajad) on paljudel juhtudel identsed. See sünkretism põhjustab mitmeti tõlgendatavust, eriti ainsuse nominatiivis tegevussubjekti puhul, mil vaegmarkeeritud (ainsuse 3. isiku) abiverbi on võimalik

⁷ www.geopeitus.ee/aarded/oovahi.html

⁸ Eesti Ekspress 28.01.04.

tõlgendada ka nominatiivse argumendiga ühilduvana. Ühildumistõlgenduse korral nähakse patsienti ülendatuna, mis võiks viidata pigem personaalsele passiivile kui impersonaalile (vt Rajandi 1999). Kuid samas on impersonaalil ja passiivil ka selgeid erinevusi.

Tabelis 1 esitatud muuteparadigmad on erinevad, ehkki teatud lahtrid on morfoloogiliselt identsed. Kuid isegi kokkulangevates lahtrites võib leida erinevusi. Kuna isikulisele passiivile on omane ühildumine, siis ei teki mitmeti tõlgendatavust 1. ja 2. isiku tegevussubjekti korral. Impersonaalis kasutatakse ka nende isikute puhul abiverbi ainsuse 3. isiku vaegvormi, samas kui passiivi puhul abiverb ühildub 1. ja 2. isikus. Mitmesust tekitavaks eesti keele morfoloogia eripäraks on aga *olema*-verbi oleviku ainsuse ja mitmuse 3. isiku vormide identsus. See tähendab, et paljude näidete puhul puudub morfoloogiline võti passiivi ja impersonaali eristamiseks.

Ometi on kindlaks tehtud, et need kaks konstruktsiooni ei ole identsed ega osaliselt kattuvad, vaid üksnes vormilt mitmesed (Rajandi 1999; vt ka Erelt jt 1993, Pihlak 1993, Vihman 2004b). Henno Rajandi (1999) on üksikasjalikult analüüsinud mõlemat tarindit ning näidanud, et tegemist on kahe erisuguse tarindiga, tuues tõenduseks erinevused süntaktilises käitumises (käändevalik eituse puhul, eri tüüpi tegijamääruste esinemise võimalus) ning võimalike verbide tüüpides.

Tabel 1. Muuteparadigmad

	impersonaal	passiiv
olevik	Lehed loetakse	Lehed on loetud
lihtminevik	Lehed loeti	Lehed olid loetud
täisminevik	Lehed on loetud	Lehed on olnud loetud
enneminevik	Lehed oli(d) loetud	Lehed olid olnud loetud

3. Konstruktsioonide vastastikune toime

Impersonaliseeritud passiivi ja impersonaliseeritud impersonaali üle, mida järgnevalt vaatleme, on diskuteeritud juba mõnda aega. Johannes Aavik taunis impersonaliseeritud impersonaali kasutust juba 1936. aastal ning hiljem on tema preskriptiivseid väiteid korranud teisedki (Viitso 2005, kes tsiteerib ka Valgmat ja Remmelit 1968). Ants Pihlak (1992, 1993) on pühendanud impersonaliseeritud impersonaalide kui grammatikahälvete

kritiseerimisele palju ruumi. Ometi näeme nende arusaamatute tarindite kasutuse jätkumist (Viitso 2005). Paljud tavakõnelejad peavad neid jätkuvalt grammatilisteks, mis viitab sellele, et nende kõnelejate mentaalne grammatika aktsepteerib selliseid tarindeid. Siit tuleneb ka vajadus neid tarindeid analüüsida, ehkki esmapilgul näib impersonaliseeritud impersonaal ignoreerivat argumentstruktuuri loogikat.

3.1. Impersonaliseeritud passiiv

Passiivil on nominatiivne tegevusobjektist alus, millel võib mõistagi olla inimreferent, nagu näites (3a). Seda inimreferenti on võimalik umbisikustada, lisades abiverbile impersonaali tunnuse (3b). Nimetan sellist konstruktsiooni impersonaliseeritud passiiviks⁹.

(3a) rahvas on valitsuse poolt paljaks tehtud¹⁰

(3b) ollakse valitsuse poolt paljaks tehtud

Impersonaliseeritud passiivi on keele grammatikasse kuuluva nähtusena käsitletud mitmed uurijad (Blevins 2003, Pihlak 1993, Rajandi 1999). Edward Keenan nimetab sellist keelenähtust hämmastavaks (“boggling”; 1985: 276), kuid on näidatud, et passiiv võib olla impersonalisatsiooni sisendiks (Blevins 2003: 476) nii mõneski keeles, kus on olemas mõlemad konstruktsioonid, nagu iiri (Noonan 1994) ja poola (Kibort 2001) keel. Pihlak käsitleb tarindit ühena viiest eesti keele tegumoetarindist, nimetades seda staatiliseks supressiiviks (1993: 37–38). Mina väidan, et põhitegumood on siiski impersonaal ja personaalne passiiv ning kõnealust konstruktsiooni on kõige mõttekam käsitleda kui passiivi tegevusobjekti otsest impersonalisatsiooni. Veel üks näide sellise impersonalisatsiooni kohta on (4).

(4) oldi rahvaste kaupa sisse seatud: ühes toas poolakad, teises bulgaarlased¹¹

⁹ Kuigi *impersonaalne passiiv* on ehk suupärasem, ei sobi see nende konstruktsioonide iseloomustamiseks, kuna seda terminit kasutatakse ka termini *impersonaal* asemel, st näite (1) tüüpi konstruktsioonide kohta. Segaduse vältimiseks eelistan täpsemat terminit *impersonaliseeritud passiiv*.

¹⁰ Näited (3a) ja (3b) pärinevad mõlemad Pihlakult (1993: 38).

¹¹ www.cl.ut.ee (ilukirjandus, stkt0048)

Impersonaliseeritud passiivi saab üsna enesestmõistetavalt representeerida kujul (5). Passiiv muudab tegevussubjekti (x) nulliks (\emptyset) (5a). Impersonaal (5b) täidab teise, madalama astme argumenti positsiooni, mis muidu võinuks täidetud olla verbi ühildava täis-NP või pronoomeniga. Siin aga on argument väljendatud vaid abiverbi impersonaalse tunnusega. Kuigi argument on implitsiitne, omistatakse sellele siiski semantiline sisu. Suurtäht U tähistab tegevusobjekti (ingl *undergoer*), kajastades asjaolu, et tegevusobjekti identiteet on küll maha surutud, kuid impersonaali tunnus annab siiski oma panuse tegevusobjekti semantikasse, tuues kaasa tõlgenduse INIMENE ja GENEERILINE.

(5a) **pred'** (x, y) → **pred'** (\emptyset , y)

(5b) **pred'** (\emptyset , U)

3.2. Impersonaliseeritud impersonaal

Kaugelt vähem ilmne on representeerida tarindit, mida ma käsitlen impersonaliseeritud impersonaalina. Näites (6) on esitatud mitu sarnast konstruktsiooni, mille argumentide morfoloogilises vormis ja argumentstruktuuris on siiski olulisi erinevusi.

(6a) teda_y **oli** pildistatud_x [impersonaali enneminevik]

(6b) oldi_y pildista-tud_x [impersonaliseeritud passiiv]

(6c) teda **oldi** pildistatud [(a) ja (b) kombinatsioon]

Näide (6a) esindab impersonaali pluskvamperfekti ühildumatu, ainsuse 3. isiku vaegvormis abiverbiga. Tegevussubjektist argumentil on umbisikuline referent, samal ajal kui tegevusobjekti väljendab (partitiivne) ainsuse 3. isiku asesõna. Näide (6b) esindab impersonaliseeritud passiivi. Tegevussubjekt on siin degradeeritud (\emptyset) ning tegevusobjekt impersonaliseeritud: konstruktsioonil on täiesti identifitseerimatu tegevussubjekt (mis tuleneb degradeerivast passiivist) ning inimest tähistav üldisikuline (impersonaalne) tegevusobjekt. „Impersonaliseeritud impersonaali” esindab näide (6c) (TÜKK 1990). See on ehituselt peaaegu sama mis impersonaali pluskvamperfekt (6a), kuid selle abiverbil on „täiendav” impersonaali tunnus (tähistatud poolpaksult).

Tarind (6c), ehkki väliselt sarnane tarinditega (6a) ja (6b), pole kindlasti sama mis (6b), kuna selle eksplitsiitne pronominaalne tegevusobjekt on partitiivis. Partitiiv näitab, et tegevusobjekti lauseliikmestaatus pole

tõstetud ning et konstruktsioon on ühemõtteliselt impersonaalne, mitte passiivne. Veelgi enam, (6c) on aktsepteeritav üksnes partitiivse, mitte aga nominatiivse tegevusobjektiga. Võrreldagu näidet (6c) näitega (6d), mis on selgelt mittegrammatiline.

(6d) *tema oldi pildistatud

Näiteid impersonaliseeritud impersonaali kohta on tänapäeva keekekasutusest kerge leida – lause (7) pärineb näiteks Internetist.

(7) hindamisjuhendit oldi korralikult jälgitud¹²

Lisanäiteid, mida kui eagrammatilisi on esitlenud Viitso (2005: 183), leiab kirjakeele korpusest (TÜKK).

Impersonaliseeritud impersonaali kasutust on peetud ebakorrektsaks (Aavik 1936, Pihlak 1992, Viitso 2005) või kõnekeelseks (Erelt 2003: 103), kuid minu teada pole seda lingvistilises kirjanduses seni analüüsitud. Ometi peavad eesti keele kõnelejad (13 informanti 15 küsitlust¹³) seda tarindit järjekindlalt aktsepteeritavaks. Mitmed küsitletud on väitnud, et näites (6c) on impersonaali tunnus agenttiivne, mitte patsientiivne. Need, kelle arvates see tunnus mõjutab tarindi tähendust, näevad sellise mõjuna mitmuslikkuse lisandumist. See on kooskõlas mitmes allikas (sh Erelt jt 1993) esitatud seisukohaga, et impersonaali saab kasutada tegevussubjekti mitmuslikkuse näitamiseks, kusjuures „seda kasutatakse tihti ainsusliku isiku varjamiseks ja ta seisukoha võimendamiseks” (Viitso 2005: 186).

Kui üritada esitada impersonaliseeritud impersonaali näite (5) taolise argumentstruktuurina, satume raskustesse. Selles struktuuris puudub impersonaali tunnuse jaoks lahter, sest nii tegevussubjekt kui ka tegevusobjekt on seal juba esindatud, tegevussubjekt \emptyset ja tegevusobjekt ainsuse 3. isiku pronoomeni *teda* kujul. Seega impersonaliseeritud impersonaal ei taha alluda otsesele analüüsile.

¹² www.math.ut.ee/olympiaadid/ftp/piirk_03/pk03kom.ps

¹³ Siinkohal väärrib mainimist, et kõik küsitletud eesti keele tavakõnelejad (s.o mitte keeleteadlased) pidasid tarindit aktsepteeritavaks.

3.3. Refleksiivne impersonaliseeritud impersonaal

Refleksiivid jäävad intransitiivide ja transitiivide vahepeale. Neil on kaks süntaktilist argumenti, kuid semantilisel on mõlemal argumentil üks ja sama referent. Refleksiivsed (6)-tüüpi tarindid näikse moodustavat vaheala, mille puhul isegi neil keeleteaduritel, kes ei aktsepteeri näidet (6c), pole üksmeelt, millist vormi pidada vastuvõetavaks. Seda illustreerib Pihlaku (1993) näide Aaviku (1936) kohta. Aavik, kes väitis, et üldiselt on impersonaalse abiverbi kasutamine passiivi partitsiibiga väär, „... kõhkles, kas lause ‘? *Kui oldi end ristsõiduks korraldatud*’ [8a] .. pole mitte vastuvõetavam kui sama lause refleksiivi isikulise tegumoe [aktiivi] mineviku partitsiibiga ‘*Kui oldi end ristsõiduks korraldanud*’ [8b] .. Ta on millegipärast välja jätnud kolmanda võimaluse ‘Kui oli end ristsõjaks [sic!] korraldatud’ [8c].’ (Pihlak 1993: 20)

Selle lause kolm versiooni on esitatud näites (8); eeldatav tähendus on kõigil sama.

(8a) kui oldi end ristsõiduks korraldatud

(8b) kui oldi end ristsõiduks korraldanud

(8c) kui oli end ristsõiduks korraldatud

Mineviku partitsiip nõuab välise argumenti allasurumist ning refleksiiv välise argumenti samastamist sisemisega (**korraldatud**' (\emptyset , y). Kuid näidet (8a), ehkki see on samasuguse ehitusega kui (6c), on kergem analüüsida objekti tähendussamasuse tõttu subjektiga ehk refleksiivpronoomeni samaviitelisuse tõttu impersonaalse tegevussubjektiga. (8a) argumentstruktuuri kujutab (9). Kõrgeim argument on alla surutud, kuid abiverbi impersonaalitunnus assotsieerub selle allasurutud argumentiga.

(9) Kui oldi_x end_y ristsõiduks korraldatud, **korraldatud**' (\emptyset , y=x)

See on analüüsiv, kuna refleksiivpronoomen samastab tegevusobjekti tegevussubjektiga ning seega annab impersonaalsele tegevussubjektile lauses mingi staatuse. Aavik aktsepteerib (8a) ja (8b), vaatamata sellele, et ta taunib intransitiivseid juhtumeid, kus passiivi partitsiip ei ole kooskõlas tarindi argumentidega. Refleksiivpronoomen muudab selle konstruktsiooni aktsepteeritavaks, kuid selle struktuur jääb ikkagi probleemseks. Impersonaalitunnus käitub nagu passiivi subjekt, kuid

siseargumendi lahter on ikkagi avatud partitiivsele refleksiivpronoomenile, mis tegelikult peaks olema selle juba täidetud argumentipositsiooni konkureeriv täitja. Vastuolu laheneb küll semantilisel, kuid verbi valentsist suurema arvu süntaktiliste positsioonide esinemine on ikkagi arusaamatu. Peale selle on imelik, et (8a) üldse esineb, sest (8b) ja (8c) võiksid seda asendada, kuna need ei sisalda mingit vastuolu ei argumentstruktuuri ega analüüsivuse aspektist.

Järgnevalt vaatleme, kuidas ülaltoodud vastuolu oleks võimalik lahendada.

4. Argumentstruktuur

Eespool tutvustatud impersonaliseeritud impersonaalid tõstatavad mõningaid argumentstruktuuriga seotud probleeme, sest ehkki näidetes (8b) ja (8c) on kõik argumentipositsioonid täidetud, täheldatakse ometi (8a) kasutust. Üldlevinud käsitluse kohaselt toob impersonaalitunnus diskursusesse referendi ja täidab argumenti positsiooni argumentstruktuuris. Kuidas neid fakte kokku sobitada? Võiks kõigepealt üle vaadata argumentstruktuuri ning üritada vastust leida sealt. Käesolevas jaotises esitame kaks võimalikku lahendust, mis põhinevad argumentstruktuuril.

Üks mõeldav lahendus on oletada, et impersonaali tunnus ei väljenda argumenti (nendel juhtudel). Seda saab väita öeldes, et impersonaal liidetakse argumenti positsioonile nagu Grimshaw (1990) tegijafrasid (*by-phrases*) personaalses passiivis. Sellel lähenemisel on siiski puudusi. Kõigepealt, impersonaal argumentina ja obliikvana ei erine morfoloogiliselt (erinevalt obliikvana esinevast tegevussubjektist passiivi puhul). Seega ei tundu olevat õige käsitleda teatud impersonaliseeritud abiverbe teistmoodi kui kõiki teisi impersonaliseeritud verbe (kas abi- või täisverbe). Samuti on õigem mitte kokku leppida impersonaali uues funktsioonis, kui selle tegemiseks puudub igasugune väline põhjus.

Peale selle on eesti keele jaoks võõras mitteargumendi markeerimine verbis. See on vastuolus grammatika üldsüsteemiga ning tundub osutavat, et tuleb otsida ning teiste võrdsete tingimuste korral eelistada muud lahendust.

Teine võimalik lahendus, mis seostub argumentstruktuuriga, võiks olla see, et abiverbi ja täisverbi argumentstruktuure käsitletakse eraldi seisvate ja erinevatena. Selle asemel et olla ühe argumentstruktuuriga verbifraasi

osa, toimib abiverb võib-olla millegi vahepealsena koopulataolise elemendi ja abiverbi vahel. Vastuolu kaob, kui oletada, et selle verbi ja täisverbi tegevussubjektid on erinevad, nagu on tähistatud näites (10).

(10) teda_y [ol-di_z] [pildista-tud_x]

See lahendus on üsna ahvatlev, sest (tavaliselt vaegmarkeeritud) abiverbi kasutatakse siin argumenti postkastina – tühja lahtrina, millesse impersonaal pista. Siiski on raskusi ka selle lahenduse puhul. Kuna kõnealusel konstruktsioonil pole kahe eri situatsiooni või lause tõlgendust, siis peavad need kaks argumentstruktuuri ikkagi teineteisega seotud olema. Paraku pole selge, mismoodi siduda need kaks argumentstruktuuri. Abiverbi argumenti semantilist rolli markeerib partitsiip, seega abiverbi tegevussubjekt (z) peab mingis punktis olema samastatud täisverbi tegevussubjektiga (x). Formaalne mehhanism selliseks ühendamiseks aga puudub.

Lõpuks, põhiprobleem jääb ikka alles. Isegi kui impersonaali argumentstruktuuri õnnestubki rahuldavalt seletada, jääb ikkagi vastuseta põhiküsimus: miks kasutatakse impersonaali tunnust konstruktsioonis, kus kõik argumentikohad on juba hõivatud. Vastus sellele küsimusele võib peituda semantilises pleekimises, mis on tekkinud kõnealuste konstruktsioonide osalise grammatiseerumise tõttu. Kuna personaalne passiiv ja impersonaali liitajad on sünkreetilised, siis on toimunud mõningane grammatiseerumine, mille tulemuseks on impersonaalse tegevussubjekti semantiline pleekimine. Seda käsitletakse järgmises jaotises.

5. Grammatiseatsioon ja semantiline pleekimine

Passiivi paradigma ja impersonaali paradigma, mis hõlmavad nii transitiiv- kui ka intransitiivverbe, sisaldavad mitut tüüpi mitmesust, nagu on näidanud ka Viitso (2005). Kuna abiverbi 3. isiku vorm jääb impersonaali liitaegades arvus markeerimata, siis transitiivse (täis)verbi korral võib need kaks paradigmata kergesti segi ajada: mitteühilduvat verbi võib kergesti pidada ühilduvaks (kas ainsusliku või mitmusliku patsiendiga), mille tagajärjeks on väärtõlgendus ning impersonaalsete ja personaalpassiivsete lausete eristuse ähmastumine.

Nende paradigmade struktuurilise sarnasuse ning abiverbi vaegvormist tuleneva mitmesuse tõttu arvan, et impersonaali liitajad on teatud

määral semantiliselt pleekinud. Seejuures väidan, et siin on tegemist pigem konstruktsiooni- kui sõnatasandi grammatiseerimisega (Wiemer 2004, Campbell 1991). Bernd Heine määratleb grammatiseerimise kui „protsessi, mille tulemusena keeleväljend E omandab lisaks oma tavali-sele tähendusele M1 abstraktsema ning grammatilisema tähenduse M2” (Heine 1997: 6). Ei abiverb ega partitsiip ei pleegi tähenduslikult omaette, pigem on pleekinud abiverbi 3. isiku vormi ja passiivi partitsiibi ühend, s.o konstruktsioon. Selle pleekimise seisukohast pole oluline, kas passiiv on kujunenud impersonaali liitaja vormidest või muust allikast, kuivõrd nende kahe vormi sünkrooniline koosseisusteerimine on piisav sellise pleekimise esilekutsumiseks isegi siis, kui nende konstruktsioonide diakroonilised allikad on erinevad. Siiski peatume korra nende kahe konstruktsiooni võimalikul diakroonilisel vahekorral.

5.1 Impersonaali esmasus

Impersonaalitarind on vanem kui perifrastiline personaalne passiiv nii eesti keeles kui ka läänemeresoome keeltes üldse. Verbi liitvormid on läänemeresoome keeltes uuendid (Laakso 2001: 190), varasemad verbivormid olid sünteetilised. Impersonaali lihtminevik ja olevik on sünteetilised, samal ajal kui personaalse passiivi paradigma on tervikuna perifrastiline, seega rohkem uuenditaoline kui impersonaalne tarind.

Peale selle esineb impersonaali kõigis läänemeresoome keeltes, samal ajal kui personaalset passiivi ei leidu üheski teises läänemeresoome keeles peale eesti keele (Viitso 1998: 111–113), välja arvatud vaieldav erand soome keele emergentse passiivi näol (Manninen ja Nelson 2004). Verbi impersonaalivorm on läänemeresoome keeltes omandanud terve rea lisafunktsioone. Näiteks soome kõnekeeles kasutatakse impersonaali mitmuse 1. isiku väljendamiseks koos vastava isikuasesõnaga (Shore 1988, Laakso 2001) ning karjala, vepsa, vadja ja isuri keeles väidetavalt mitmuse 3. isiku tähenduses (Laakso 2001: 189).¹⁴ Eesti keelt on suuremal määral ning teistest sama keelkonna keeltest kauem mõjutanud saksa keel. Saksa keele perifrastiline passiiv on väga sarnane eesti keele personaalse

¹⁴ Haspelmath (1990) väidab, et passiiv areneb välja mitmuse 3. isiku vormist ja see areng on ühesuunaline. Impersonaalse verbivormi kasutamine mitmuse 3. isiku asemel võiks olla vastuargumendiks sellele väitele; Haspelmath siiski impersonaali (ehk *desubjektivi*, Haspelmath 1990: 34) passiivi all ei käsitle.

passiiviga ning selles võib peituda seletus, miks see on eesti keeles esile kerkinud palju varem kui näiteks soome keeles.¹⁵

Lõpuks võiks osutada sellelegi, et impersonaali on peetud passiivi allikaks paljudes teisteski keeltes (Haspelmath 1990: 49). See ei ole nõrk argument, sest impersonaali ja passiivi tähenduslik seos teeb sellise arengu täiesti loomulikuks.

5.2. Tähenduslik sarnasus

Impersonaali liitajad ja personaalne passiiv on tähenduslikult küllaltki lähedased. Nende põhiline ühisjoon on resultatiivsus (Nedjalkov 1988: 17). Perfektiajad on seotud lõpetatusega ja sündmuse eelnevusega viitehetkele. See omakorda seostub protsessi lõpp-punktiga. „Resultatiiv väljendab nii seisundit kui ka eelnevat tegevust, mille tulemuseks see seisund on” (Nedjalkov 1988: 6). Impersonaali puhul on esiplaanil eelnev tegevus, passiivi puhul aga tulemusseisund. Niiviisi jagavad nad omavahel ära resultatiivtarindi tööülesanded.

Transitiivverbi impersonaalne tegevussubjekt on juba redutseerunud verbi tunnuseks: tõrjutud tegevussubjektiga impersonaali perfektist on väga väike samm tegevussubjektita personaalse passiivini. „Ilmselt pole juhus, et ambipersonaalsetest [impersonaalsetest] vormidest perfektist ja just nimelt tulemusperfektist (*perfect of result*) on kõige loomulikum tõlgendada prototüüpseks passiiviks, ning tegevusaliseks olnud ja selle tulemusena tekkinud või kadunud objekti subjektiks” (Tommola 1993: 78–79). Nii näikse olevat toimunud eesti keeles ning on ilmselt parajasti toimumas soome keeles. Nende konstruktsioonide morfoloogiline sarnasus ning

¹⁵ Ühtse terminoloogia ja tühtsete seisukohtade puudumise tõttu vaadeldavas valdkonnas pole alati kerge määrata, millise süntaktilise kategooriaga on tegu. Eesti keele passiivitarind on üsna staatiline, kuid tal on siiski säilinud ka verbaalse passiivi jooni. Eesti murretest on leitud vanu, kõigis isikutes ühilduva sünteetilise impersonaali vorme (nt *anti*, *antit*, *antime*, Wiedemann 2002 [1864]). Tänapäeva ühildumatu impersonaal väidetakse olevat kujunenud sellest ühilduvast impersonaalist. Mõningat segadust on diakroonilises kirjanduses tekitanud selle ühilduva impersonaali pidamine passiiviks. Näiteks kui Karl Kont väidab, et areng on toimunud pigem passiivilt impersonaalile (1963: 166–67), siis tuleneb see väide just terminisegadusest. Kondi passiiv ei ole seesama, mis siin käsitletav praegune personaalne passiiv, vaid varasem sünteetilise impersonaali vorm, mida tavatseti ühildada patsiendiga.

semantiline lähedus teevad üheskoos tegevussubjekti pleekimise peaaegu paratamatuks.

5.3. Semantiline pleekimine

Impersonaali ja passiivi puhul on olulised kõik tavalised semantilise pleekimise elemendid (Heine 1997, 1993). Kõigepealt toimub tähenduse üldistumine, et personaalse passiivi puhul saaks kasutada samu elemente mis impersonaali puhul. Ühe tõrjutud tegevussubjekti ja tegumoe väljendamise asemel kasutatakse samu grammatilisi elemente rohkem kui ühe tegumoe ja rohkem kui üht tüüpi tegevussubjekti väljendamiseks. Konstruksiooni semantiline üldisusaste on suurenenud.

Teiseks on toimunud verbi dekategoreerumine. Impersonaalis on verb täiskategooria liige (täisverb), isegi liitajavormide koosseisus vastandub partitsiipne verb sünteetilistele verbivormidele. Passiivis aga puudub partitsiibi tunnusel vastandav funktsioon. Verb on dekategoreerunud sekundaarseks partitsiibikategooriaks (Hopper 1991: 22).

Kolmandaks, passiivi partitsiip on ka semantiliselt redutseerunud. Ühemõtteline impersonaal sisaldab semantilist infot tegevussubjekti kohta (INIMENE, GENEERILINE), passiiv mitte. Järelikult passiivi partitsiip, mis osaleb mõlemas konstruksioonis, sisaldab infot tegevussubjekti kohta üksnes mõnikord (ainult impersonaalse tegevussubjekti puhul). Partitsiibivormis verbi tähendus on seega redutseerunud ja desemantiseerunud (Heine 1993). Impersonaali perfektiageade korral on passiivi partitsiip ainsaks elemendiks, mis kannab infot impersonaalse tegumoe kohta. Tema desemantiseerumisel on drastiline mõju selle konstruksiooni tõlgendusele kontekstides, mis võimaldavad mitmeti tõlgendamist.

Kokku võttes, kuna passiivi partitsiipi kasutatakse peale impersonaali muudiski konstruksioonides, siis on impersonaali liitaegade impersonaalne tähendus nõrgenenud. Impersonaalse tegevussubjekti kohalolu nõrgenemine viib olukorrani, kus enam pole selge, kas impersonaalne tegevussubjekt on või ei ole väljendatud, st jääb ebaselgeks, kas tarind esindab umbisikulist tegumoodi, mis tõstab esile tegevuse, või hoopis passiivset tegumoodi, mis seab esiplaanile selle tegevuse tulemus. Näide (11) on tõrjutud argumendiga konstruksioon koos selle semantilise representatsiooniga rolli- ja referentsigrammatika vormistuses (Van Valin ja LaPolla 1997). Näeme, et see tarind võib saada nii impersonaali (11b) kui ka personaalse passiivi (11b) tõlgenduse.

- (11a) laev oli uputatud
 (11b) Impersonaal: [tegema' (A, Ø)] CAUSE [BECOME
 uputatud' (laev)]
 (11c) Personaalne passiiv: [tegema' (Ø, Ø)] CAUSE [BECOME
 uputatud' (laev)]

Need kaks semantilist representatsiooni erinevad ainult oma tegevussubjekti poolest (A – impersonaalne tegevussubjekt, *Actor*; Ø – passiivi tõrjutud tegevussubjekt). Kuna need kaks sarnase struktuuriga konstruktsiooni on sünkreetilised, siis on pidev oht, et impersonaalset tegevussubjekti tõlgendatakse vääriti ja see saab neutraalsema passiivse tõlgenduse.

Perfektiaegade jaoks on seega impersonaalitunnuse kasutamine vahend impersonaalse tegevussubjekti nõrgenema kippuva kohalolu taastamiseks, seejuures nii, et ajasuhted jääksid samaks. Impersonaali tunnus tuuakse uuesti sisse konstruktsiooni, kus vastav info oli algselt olemas, kuid nüüd on nõrgenenud.

See võib meenutada varasemat väidet (4. jaotisest), et abiverbi täiendav impersonaalitunnus uut tegevussubjekti sisse ei too (nagu Grimshaw 1990 passiivi analüüsi puhul), kuid tegelikult on väidetud vastupidist: impersonaalitunnus toob tegevussubjekti sisse küll, kuid konstruktsioon ise on kahemõtteline tegevussubjekti olemasolu või puudumise suhtes. Niimoodi päästetakse tarind liiga paljude argumentide koormast. See paistab olevat väga sarnane ühildumisega ning järgmises jaotises väidangi, et see kuulub ühildumise alla.

6. Ühildumine

Kui impersonaali tunnust kasutatakse impersonaalse tegevussubjekti tagasitoomiseks konstruktsiooni, kus info tegevussubjekti kohta on nõrgenenud, siis võib seda abiverbi käsitleda ühilduvana umbisikut markeeriva partitsiibiga. Sellise käsitluse kohaselt ei too impersonaali tunnus sisse uut argumenti, vaid kindlustab juba kodeeritud impersonaalse argumenti kohalolu, nii et see toimib mingit sorti ühildumisena. Kontrollijaks on siin partitsiip ja sihtmärgiks abiverbi impersonaalivorm, mis annab tagasi impersonaalse tõlgenduse, mille partitsiip abiverbi personaalse vormi puhul oli kaotanud. Praegusel arenguastmel on konstruktsioon marginaalne ja fakultatiivne, kuid tõlgendus, mille on andnud sellele konstruktsioonile kõnelejad, kes seda aktsepteerivad, on niisuguse ühildumisanalüüsiiga

kooskõlas. Rajandi on näidanud, et selline kõikuvus ühildumise osas ei ole eesti süntaksis mingi haruldus (1999: 77).

Tegelikult on siin esitatuga väga sarnase käsitluse esitanud Karlsson (1977: 365) soome analoogilise konstruktsiooni kohta.¹⁶ Soome keeles kasutatakse impersonaalset verbivormi aktiivi mitmuse 1. pöörde funktsioonis ning see on seetõttu kõnekeeles sage. Soome kõnekeeles on esile kerkinud ka eesti impersonaliseeritud impersonaaliga sarnane fakultatiivne tarind, kus impersonaali tunnus on liitaegades liidetud tavalisele ainsuse 3. isiku abiverbile, nt (12a), mida kasutatakse normatiivse (12b) asemel.

(12a) (me) ollaan sanottu¹⁷

(12b) (me) on sanottu

Soome ja eesti näiteid ei ühenda mitte personaalne passiiv, vaid nimisõna ja verbi mitteühilduva ühendi moodustamise raskus. Niisugusel ühendamisel võib olla üks kahest soovimatust tagajärjest. Üks on mitmusliku nimisõna ja mitteühilduva ainsusliku verbi omavaheline sobimatus. Kuna mitmuslik nimisõna on markeeritud ainsusliku suhtes, siis see tekitab segadust. Tõmbevigade (ingl *attraction errors*) tekkimine kohta markeeritud elemendi vahelesegamise tõttu on kirjanduses palju andmeid (Bock ja Miller 1991, Eberhard 1997). Mitmuse vormis nimisõna nõuab temaga ühilduvat verbi ning enne kui tarind reanalüüsitakse impersonaaliks, käivituvad nimisõna ja verbi valeühendust takistavad pidurid.

Teiselt poolt võib sellest tarindist tuleneda eksitav grammatiline info ainsusliku nimisõna ja sellega näiliselt ühilduva ainsusliku verbi kohta. Neid peetakse väga kergesti subjektiks ja subjektiga ühilduvaks verbiks, ning seegi võib tekitada suhtlusraskusi. Oleks väga kasulik omada mehhanismi, mis blokeeriks niisuguse tõlgenduse ja kergendaks seega ligipääsu taotletud impersonaalsele (soome keele puhul ka mitmuse 1. isiku) tõlgendusele.

Kui vormi semantiline pleekimine seletab, mis selle vormiga on juhtunud, siis ühildumine seletab, miks see vorm on keelekasutuses aktseptee-

¹⁶ Blevins (2003: 498) kirjeldab ühildumisena ka leedu keeles esinevat sarnast konstruktsiooni, mida on nimetatud topeltpassiiviks, kuid mis pigem väljendab kaudset kõneviisi. Abiverbi tunnus justkui kindlustab kaudse kõneviisi tõlgendust olukorras, kus muidu ei ole võimalik seda üheselt välja lugeda.

¹⁷ Karlssoni (1977) näide.

rimist leidnud ning kuidas seda tõlgendatakse. Kuna tõrjutud argumendid saavad oma tõlgenduse konstruktsioonitasandi infost (Vihman, ilmumas), siis konstruktsioonitasandi mitmesus võib põhjustada suhtlusraskusi. Personaalne passiiv markeerib tegevussubjekti puudumist või ebaolulisust, impersonaal aga nõuab tegevussubjekti semantilist kohalolu. Abiverbi impersonaalitunnus taastab pleekinud tegevussubjekti konstruktsioonis nendel juhtudel, kus tegevussubjekti olemasolu taotletakse (ja tegevussubjektita tõlgendust välditakse) ning kus selle tõlgenduse kättesaamine vajab hõlbustamist.

7. Kokkuvõte

Erinevad implitsiitsed argumendid saavad väga erinevaid tõlgendusi olevalt tõrjutuse astmest ja tüübist. Olen mujal näidanud, et implitsiitsed argumendid saavad oma tõlgenduse konstruktsioonilt, milles nad esinevad. Kui see nii on, siis võib konstruktsioonide mitmeti tõlgendatavus tekitada probleeme selle implitsiise argumendi mõistmisel või koguni selle identiteedi tuvastamisel. Mõistmiseraskused tekivad impersonaali liitaegade puhul seetõttu, et nad kooseksisteerivad nendega (mõnikord) sünkreetiliste passiivitarinditega.

See kooseksisteerimine on nõrgendanud implitsiitse umbisikulise tegevussubjekti osalust impersonaali liitaegade tõlgenduses. Impersonaliseeritud impersonaal on konstruktsioon, mis taastab tegevussubjekti impersonaali liitajas. Impersonaali topeltmarkeerimine funktsioneerib mitte selleks, et lisada transitiivsesse konstruktsiooni kolmas argument, vaid pigem teatud liiki ühildumisena passiivi partitsiibiga. Impersonaalitunnuse lisamine abiverbile taastab implitsiitse impersonaalse tegevussubjekti nõrgenenud kohalolu ning samas ka impersonaali liitaja ja passiivi kui selle tegevussubjektita paarilise eristuse.

Kirjandus

- Aavik, Johannes 1936.** Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu: Noor-Eesti Kirjastus.
- Blevins, James P. 2003.** Passives and impersonals. – *Journal of Linguistics* 39: 3, 473–520.
- Bock, Kathryn, Carol A. Miller 1991.** Broken Agreement. – *Cognitive Psychology* 23, 45–93.

- Campbell, Lyle 1991.** Some grammaticalization changes in Estonian and their implications. – Approaches to Grammaticalization 1. Ed. by E. Traugott, B. Heine. Amsterdam: John Benjamins, 285–300.
- Chierchia, Gennaro 1995.** The variability of impersonal subjects. – Quantification in natural languages. Ed. by E. Bach, E. Jelinek, A. Kratzer, B.H. Partee. Dordrecht: Kluwer, 107–143.
- Eberhard, Kathleen M. 1997.** The marked effect of number on subject-verb agreement. – Journal of Memory and Language 36, 147–164.
- Erelt, Mati (toim.) 2003.** Estonian Language. Tallinn: Estonian Academy Publishers.
- Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 1997.** Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Erelt, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare 1993.** Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: kiri. Trükki toimetanud Mati Erelt (peatoimetajana), Tiiu Erelt, Henn Saari, Ülle Viks. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.
- Grimshaw, Jane B. 1990.** Argument Structure. Cambridge, MA: MIT Press
- Hakulinen, Auli (päätoimittaja), Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja-Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004.** Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Haspelmath, Martin 1990.** The grammaticization of passive morphology. – Studies in Language 14: 1, 25–72.
- Heine, Bernd 1993.** Auxiliaries: cognitive forces and grammaticalization. Oxford: Oxford University Press.
- Heine, Bernd 1997.** Possession: cognitive sources, forces and grammaticalization. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hopper, Paul J. 1991.** On some principles of grammaticization. – Approaches to Grammaticalization 1. Ed. by E.C. Traugott, B. Heine. Amsterdam: John Benjamins, 17–36.
- Kaiser, Elsi, Virve-Anneli Vihman 2007.** Invisible arguments: Effects of demotion in Estonian and Finnish. – Demoting the Agent: Passive, middle and other voice phenomena. Ed. by B. Lyngfelt, T. Solstad. Linguistik Aktuell / Linguistics Today 96. Amsterdam: John Benjamins, 111–141.
- Karlsson, Fred 1977.** Syntaktisten kongruenssijärjestelmien luonteesta ja funktioista. – Virittäjä 81: 4, 359–391.
- Keenan, Edward L. 1985.** Passive in the world's languages. – Language, Typology, and Syntactic Description 1: Clause Structure. Ed. by T. Shopen. Cambridge: Cambridge University Press, 243–281.
- Kibort, Anna 2001.** The Polish passive and impersonal in lexical mapping theory. – Proceedings of the LFG '01 Conference. Ed. by M. Butt, T. H. King. Stanford: CSLI, 163–183.

- Klaiman, Miriam H. 1991.** Grammatical Voice. Cambridge: Cambridge University Press.
- Koenig, Jean-Pierre 1999.** On a tué le président! The nature of passives and ultra-indefinites. – *Cognition and Function in Language*. Ed. by B.Box, D.Jurafsky, L.Michaelis. Stanford: CSLI, 235–251.
- Kont, Karl 1963.** Käändsõnaline objekt läänemeresoome keeltes. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused IX.) Tallinn.
- Laakso, Johanna 2001.** The Finnic Languages. – *Circum-Baltic Languages 1: Past and present*. Ed. by Ö. Dahl, M. Koptjevskaja-Tamm. Amsterdam: John Benjamins, 179–212.
- Laitinen, Lea 1995** Nollapersoon. – *Virittäjä* 99: 3, 337–358.
- Levin, Beth, Malka Rappaport-Hovav 1994.** Unaccusativity: At the Syntax-Semantics Interface. Cambridge, MA: MIT Press.
- Löflund, Juhani 1998.** Suomen kirjoitetun yleiskielen passiivi. Åbo: Åbo Akademis Förlag.
- Manninen, Satu, Diane Nelson. 2004.** What is a passive? The case of Finnish. – *Studia Linguistica* 58: 3, 212–251.
- Nedjalkov, Vladimir P. 1988.** Typology of Resultative Constructions. Amsterdam: John Benjamins.
- Nemvalts, Peep. 1998.** Kas väliseesti keeles on märgata süntaktilist omapära? – *Väliseestlaste keelest*. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 9.), 55–66.
- Noonan, Michael 1994.** A tale of two passives in Irish. – *Voice: Form and function*. Ed. by B. Fox, P. J. Hopper. Amsterdam: John Benjamins, 279–312.
- Perlmutter, David M. 1978.** Impersonal passives and the unaccusative hypothesis. – *Proceedings of the Fourth Annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society*, 157–189.
- Pihlak, Ants 1992.** Umbisiku kaitseks. *Sirp* 26, 13.
- Pihlak, Ants 1993.** A comparative study of voice in Estonian. (= Eesti Sisekaitse Akadeemia toimetised 1.) Tallinn.
- Rajandi, Henno 1999 [1968].** Eesti impersonaali ja passiivi süntaks. (= Eesti Keele Instituudi toimetised 3.) Tallinn.
- Shore, Susanna 1988.** On the so-called Finnish passive. – *Word* 39, 151–176.
- Siewierska, Anna 1984.** The Passive: A comparative linguistic analysis. London: Croom Helm.
- Tamm, Anne 2003.** Delimitedness, telicity, direct objects and obliques. – *Folia Estonica Tomus VIII. Észt-Magyar Összevestes III*. Szombathely, Hungary: Savaria University Press.
- Tommola, Hannu 1993.** Ambipersoonainen suppressiivi: diateesista suomessa ja virossa. – *Studia comparativa linguarum orbis Maris Baltici*. Toim. V. Yli-Vakkuri. Turku, 41–96.

- Torn, Reeli. 2002.** The status of passive in English and Estonian. – RCEAL Working Papers in English and Applied Linguistics 7. University of Cambridge, 81–106.
- Valgma, Johannes, Nikolai Rimmel 1968.** Eesti keele grammatika. Käsiraamat. Tallinn: Valgus.
- Van Valin, Robert D. 1990.** Semantic parameters of split intransitivity. – Language 66, 221–260.
- Van Valin, Robert D., Randy J. LaPolla 1997.** Syntax: Structure, meaning and function. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vihman, Virve-Anneli (ilmumas).** Construction-based interpretation of implicit arguments. – CLS 40, vol. II: The Panels. Ed. by Nikki Adams, Adam Cooper, Fey Parrill, and Thomas Wier.
- Vihman, Virve-Anneli. 2004a.** The return of the actor: Effects of construction-level grammaticalisation. RRG 2004. Book of Proceedings. Linguistic theory and practice: description, implementation, and processing. 2004 International Role and Reference Grammar Conference, 324–336. Dublin, Institute of Technology, Blanchardstown. <http://linguistics.buffalo.edu/research/rrg/RRG2004-Book-of-Proceedings.pdf>
- Vihman, Virve-Anneli 2004b.** Valency Reduction in Estonian. Ph.D., University of Edinburgh.
- Viitso, Tiit-Rein. 1998** Fennic. – The Uralic Languages. Ed. by D. Abondolo. London: Routledge, 96–114.
- Viitso, Tiit-Rein 2005.** Eesti tegusõna tüpoloogiat. – Keel ja Kirjandus 3, 182–194.
- Wiedemann, Ferdinand Johann. 2002 [1864].** Versuch über dem Werroehstnischen Dialekt. Uurimus võru murdest. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 20.) Tartu.
- Wiemer, Björn 2004.** The evolution of passives as grammatical constructions in Northern Slavic and Baltic languages. – What makes Grammaticalization? A Look from its Fringes and its Components. Ed. by B. Wiemer, W. Bisang, N. Himmelmann. Berlin: Mouton de Gruyter, 271–332.

Impersonalised impersonals: construction-level grammaticalisation

Virve-Anneli Vihman

This paper examines a seemingly anomalous construction in the voice system of Estonian. The construction is judged grammatical by native speakers but appears to express more arguments in the syntactic structure than are available in the logical structure. The construction in question, here dubbed the ‘impersonalised impersonal’, is related to both the personal passive and the impersonal, but is located at the margins of the grammar of the language. Where the impersonal perfect takes a non-agreeing, default 3sg auxiliary, the impersonalised impersonal adds an impersonal affix to the auxiliary. This gives the impression of an impersonal argument having been added to a construction in which all argument positions are filled. After examining possible analyses of the construction by way of argument structure, I conclude that the additional impersonal affix does not in fact add an additional argument, but is rather used for concord with the past passive participle. It is only the participle which carries information about the presence of an actor in the impersonal perfect. Because of the formal syncretism between the functionally distinct agentive impersonal perfect and the non-agentive passive, this paper argues that the impersonal construction has undergone a partial process of construction-level grammaticalisation, thereby becoming semantically bleached of its actor argument. The impersonalised impersonal constitutes an attempt to reestablish an actor in the impersonal perfect while preserving information about tense and perfectivity. The impersonal affix on the auxiliary functions as a form of agreement with the passive participle, reinforcing the otherwise weakened presence of the implicit impersonal actor.

Keywords: voice, impersonal, passive, semantic bleaching, grammaticalisation

Virve-Anneli Vihman
välissuhete osakond
Tartu ülikool
Ülikooli 18
50090 Tartu
virve.vihman@ut.ee